
R E C E N Z J E I O M Ó W I E N I A

STUDIA NAUK TEOLOGICZNYCH
TOM 12 (2017)

DOI 10.24425/119351

PAWEŁ SZUPPE

Katarzyna Parzych-Blakiewicz, *Teologia dialogu*, Olsztyn 2016, 185 s.

Dialog (gr. *dialekein* – „rozmawiać”) to spotkanie, mające na celu wzajemne poznanie i zrozumienie poglądów, współdziałanie w zakresie poszukiwania oraz dochodzenia do prawdy, obrony praw, wartości ogólnoludzkich, troski o sprawiedliwość społeczną i pokój. Zagadnienie dialogu można rozpatrywać na różnych, ale dopełniających się, płaszczyznach: psychologicznej, socjologicznej, teologicznej.

Dialog to podstawa demokracji. Prowadzi do zgodnego współistnienia społeczeństw. Jest także potrzebny w osiąganiu właściwych, dojrzałych postaw religijnych. Ze względu na konieczność rozwijania umiejętności dialogicznych i wprowadzania dialogu w relacje społeczne, rodzinne, osobiste, zawodowe rozwija się wielopłaszczyznowa refleksja badająca zagadnienie dialogu. W kontekst tych rozważań wpisuje się publikacja Katarzyny Parzych-Blakiewicz *Teologia dialogu*.

Powyższa publikacja koncentruje się na teologicznym rozumieniu dialogu i systematyzacji zagadnień z obszaru teologii dialogu. Podstaw wiedzy na ten temat dostarcza filozofia, zwana dialogiką. Wnioski filozoficzne stają się fundamentem dla dalszych badań. Teologia jest dyscypliną naukową, dopełniającą dialogikę w zakresie aksjologicznych i personalistycznych uwarunkowań dialogu. Dialogiczna perspektywa badawcza ma jednak szerszy zakres. Dla teologii dialogu ważne są wnioski pedagogiczne, psychologiczne, socjologiczne, antropologiczne.

Prezentowana książka stanowi podsumowanie teologicznych badań nad zagadnieniem dialogu, prowadzonych przez Autorkę od 1996 r., uwieńczonych rozprawą doktorską pt. *Dialog jako metoda ewangelizacji współczesnego świata według Jana Pawła II*, Kraków 2000. Autorka przytacza tu również fragmenty własnych artykułów podejmujących problematykę teologii dialogu, m.in. *Obecność jako teologiczny aspekt ewangelizacji według nauczania Jana Pawła II*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 2002 t. 13, s. 237-256; *Na progu teologii dialogu. Dar według studium „Osoba i czyn” Karola Wojtyły*, „Filozofia Dialogu” 2003 t. 1, s. 167-174; *Pojęcie dialogu według Karola Wojtyły – Jana Pawła II i jego zastosowanie teologiczne*, „Filozofia Dialogu” 2004 t. 2, s. 185-200; *Między Bogiem a człowiekiem. Teologiczna refleksja nad myślą Emmanuela Lévinasa*, „Filozofia Religii” 2006 t. 2, s. 93-102; *„Dialog” i „dialogiczność” jako narzędzia teologii*, „Teologia w Polsce” 2007 nr 1, s. 137-148; *Eklezjalny aspekt kulturowego wymiaru dialogu na podstawie encyklik „Dives in misericordia” i „Deus caritas est”*, „Filozofia Dialogu” 2007 t. 5, s. 103-115; *Chrześcijańskie powołanie do samotności w eklezjalnym aspekcie teologii dialogu*, „Filozofia Dialogu” 2008 t. 6, s. 11-23; *Teologia dialogu jako perspektywa myślenia eklezjalnego. Zarys problematyki*, „Filozofia

Dialogu” 2009 t. 7, s. 151-166; *Dialog Przymierza. Dialogika komunikacji między Bogiem a człowiekiem*, „Filozofia Dialogu” 2009 t. 8, s. 167-184; *Dialog wewnątrzkościelny*, „Ateneum Kapłańskie” 153(2009) z. 2, s. 255-267; *Dialog z ateistami i niewierzącymi*, „Ateneum Kapłańskie” 153(2009) z. 3, s. 495-506; *Sperancyjny aspekt teologii dialogu w encyklice „Spe salvi” Benedykta XVI*, „Studia Warmińskie” 2012 t. 49, s. 55-65; *Cierpienie w optyce chrześcijańskiej, czyli zagadnienie cierpienia w „Spe salvi”*, „Ateneum Kapłańskie” 160(2013) z. 1, s. 78-85; *Cierpienie w kategoriach dialogiki*, w: R. Kozłowski, D. Bieńkowska (red.), *Człowiek człowiekowi*, Słupsk 2015, s. 65-78. Wnioski z tych tekstów są względem siebie komplementarne, tworząc fundament ujęcia tezy zawartej w tytule niniejszego opracowania.

Przedstawiana monografia omawia trudne zagadnienia z zakresu teologii dialogu w sposób ciekawy i zrozumiały dla Czytelnika. Na jej całość składają się: wstęp; siedemnaście rozdziałów; zakończenie; wykaz skrótów; bibliografia.

Rozdział pierwszy podejmuje kwestię komunikacji i dialogu. Znajdujemy tu następujące bloki tematyczne: porozumienie dla dialogicznych więzi; komunikacja dla zrozumienia; dialog dla wspólnoty; komplementarność komunikacji i dialogu; dialogiczność komunikacji.

Rozdział drugi prezentuje problematykę sytuacji dialogicznej dialogu. Nawiązuje do filozofii Martina Bubera, który dokonał analizy zjawiska relacji podmiotu do przedmiotów znajdujących się w pobliżu. Wyprowadził z tego dwa zasadnicze słowa „Ja-Ty”, „Ja-Ono”, wyrażające dynamizm podmiotu wchodzącego w relacje z różnymi przedmiotami, świadomość własnego bytu oraz poznania istnienia innych bytów. Znajdujemy tu również zagadnienia, dotyczące zasady dialogicznej, relacji, dialogicznego ciągu wydarzeń, poszukiwań dialogicznych (horyzonty badań, wieloaspektowe ujęcie dialogu).

Trzeci rozdział dotyczy obecności i spotkania. Istotnym momentem definiującym wydarzenie dialogiczne jest obecność i prawdziwe spotkanie dwóch osób. Chodzi tu nie tylko o zwrócenie uwagi na inną osobę, ale przede wszystkim świadome, realne, zdecydowane trwanie wobec kogoś innego. W tym kontekście należy rozpatrywać obecność drugiej osoby, dialogiczne Naprzeciw i Między, dialogiczną obecność – czyli „Jestem”, fenomen spotkania, dialogiczne spotkanie – czyli „Ty Jesteś”.

Rozdział czwarty analizuje osobę jako uczestnika dialogu. Ukazuje kategorie osób, autonomię osoby, osobową dynamikę (działanie i dzianie się, uprzedmiotawianie podmiotowe, spełnianie się), podmiotowość osoby, granice międzypodmiotowe i ich przekraczanie, osobę partnera w relacjach dialogicznych, równorzędność partnerów dialogu.

W rozdziale piątym pojawia się tematyka dynamiki dialogicznej. Mamy tu zagadnienie czynu osoby, czynu w dialogu (słowo), aksjologicznych uwarunkowań dialogu, ofiarowania i przyjmowania w dynamice relacji podmiotowych, mowy – jako wyrazu dialogicznej aktywności podmiotu, symetryczności i niesymetryczności relacji międzyludzkich, niepowtarzalności podmiotowej, „natężenia” dialogicznego, dystansu wobec Innego według Filozofii Twarzy.

Rozdział szósty omawia informację dialogiczną. Ukazuje osobę jako aksjologiczną treść dialogicznego przekazu, dialogiczny dar, strukturę informacji dialogicznej, kwalifikację teologiczną definicji daru (dynamizm życia wewnątrztrynitarne-go, *feri* osoby ludzkiej).

Rozdział siódmy obejmuje dialogiczną aksjologię. Podejmuje zagadnienie powinności dialogicznej, Czegoś i Kogoś, przestrzeni aksjologicznej, wartościowania, spełnienia w odniesieniu do wartości.

Rozdział ósmy określa dopełnienie sytuacji dialogicznej. Pokazuje owoce dialogu jako efekt wieńczący dynamikę dialogiczną. Podejmuje też tematykę pojednania i poznania, które są owocami dialogu.

W rozdziale dziewiątym występuje problematyka ciągłości dialogicznej. Uwzględnia ona „dialogikę” Filozofii Dramatu, żywotność dialogicznego Między, spełnienie bytowe będące kierunkiem ciągłości dialogicznej.

Rozdział dziesiąty prezentuje wspólnotę, która stanowi cel dialogu. Omawia społeczności grupowe (miejsca i czasu, celu [instytucjonalna], podobieństwa), społeczność dialogiczną, wspólnotę jako „organizm dialogiczny”, imperatyw osobowy uczestnictwa we wspólnocie, Teorię Uczestnictwa, aspekty „współbywania” (moralny, charyzmatyczny), cechy relacji (zaangażowanie uczestników w relacje wewnątrzspołnotowe, atmosfera dramatu, ślad relacji w osobie).

Rozdział jedenasty ukazuje miłość jako kategorię dialogiczną. Podaje typologię komunikacji międzyludzkich (nadawanie, dopominanie się, dialog), akcentuje imperatyw dobra i prawdy, podaje zaniedbania w tym zakresie (obszar komunikacji i typy nadawania, dopominania się, dialogu), warunki jego zachowania (więzy i więzi, dialog a miłość).

Rozdział dwunasty przedstawia kulturę dialogu. Omawia problematykę ukierunkowania do tworzenia wspólnoty, harmonii osoby z otoczeniem, wytrwałości w relacji, kompetencji dialogicznych (słuchanie, odpowiedź zwrotna, asertywność, komunikatywność), uczciwości dialogicznej, oceny sytuacji komunikacyjnej, sytuacji konfliktowej a dialogu (dialogiczny próg, dialogiczność napięcia aksjologicznego, pokonywanie dialogicznego progu, postawy antydialogiczne).

Rozdział trzynasty zawiera teologalną strukturę dialogu. Ukazuje przejście od filozofii do teologii dialogu, Boski Ślad w człowieku, dialogiczny charakter relacji człowieka z Bogiem, realizm Ja-Ty Boga z człowiekiem.

Rozdział czternasty wymienia biblijne podstawy dialogu. Akcentuje historiozbawczą intencję dialogiczną, dialogiczne Naprzeciw z Bogiem, intencję dialogiczną w biblijnym przesłaniu sytuacji dialogicznych, dialogiczne dopełnienie według sytuacji biblijnych.

Rozdział piętnasty podkreśla znaczenie Przymierza z Bogiem. Wskazuje na biblijne podstawy Przymierza Boga z człowiekiem (posłuszeństwo [„Słuchaj Izraelu!”], miłość [„Nowe” Przymierze]), Boską inicjatywę dialogu, człowieka w dialogu z Bogiem, nierówność partnerów w komunikacji między Bogiem a człowiekiem, zbawczy sens Przymierza (powszechna wola zbawcza Boga, człowiek – ośrodek historyczny wydarzenia zbawczego, wspólnota twórczy sens relacji Boga z człowiekiem), wspólnotę Przymierza.

Rozdział szesnasty omawia dialogiczną wspólnotę teandryczną. Prezentuje relacje wewnątrz i międzykategorialne („we” wspólnotcie, „przez” wspólnotę, „do” nowej wspólnoty), teologiczno-dialogiczną wizję wspólnoty, historiozbawczy aspekt wspólnoty teandrycznej, Parakleta jako sprawcę mesjańskiego sensu Eklezji w wyjaśnieniach dialogiki teologicznej, kenozę będącą zasadą eklezjalności, Eucharystię jako podstawę życia Eklezji.

Rozdział siedemnasty prezentuje kwestie teologiczne i egzystencjalne w perspektywie teologii dialogu. Wymienia wspólnotę jako założenie teologii dialogu, kategorie teologiczno-dialogiczne (przebaczenie, cierpienie, współtworzenie, nadzieja). Ukazuje sperancyjny wymiar teologii dialogu w encyklice *Spe salvi* Benedykta XVI, „miłość eklezjalną” w dialogicznym aspekcie sakramentalności Kościoła, powołanie do samotności w perspektywie teologii dialogu, cierpienie według dialogiki (refleksja na kanwie filozofii i teologii dialogu [„cierpienie pożyteczne i szkodliwe”, różnice dialogiczne, sprzeciw dialogiczny, teologiczna perspektywa, realizm zbawczy]). W rozdziale tym znajdziemy także ewangelizacyjne aspekty kwestii teologiczno-dialogicznych (dialogiczna obecność jako metoda dialogu w ewangelizacji, radość chrześcijańska, kapłan – człowiek dialogu). Występuje tu również tematyka Kościoła w dialogu (dialogiczny charakter dynamiki eklezjalnej, dialog wewnątrzkościelny, eklezjalny dialog dzieł, dialog z ateistami i niewierzącymi).

Lektura omawianej publikacji prowadzi do wniosku, że dialog to rzeczywistość doświadczana w najbardziej intymnej sferze osoby – ludzkim Ja. Dramatyczność tego wydarzenia uwidacznia się w czasie konfrontacji dialogicznego Ja z Innym. Dynamika rozwoju powyższego dramatu polega na zdolności przekształcenia wzajemnych relacji w dialog. To osobowe spotkanie Ja-Ty musi opierać się poszukiwaniu prawdy i dobra.

Dialog rozwija się tylko wtedy, gdy uczestnicy zachowują prawdę i dobro, świadcząc o tym w swoich postawach akceptacji, ofiarności i miłości wobec innych ludzi. Teologiczne spojrzenie na kwestię dialogu koncentruje się na Biblii, wzajemnych relacjach między Bogiem (Stwórcą) a człowiekiem (stworzenie na obraz i podobieństwo Boże). Jest to „dialog Przymierza”, w którym Bóg i człowiek są partnerami. Przymierze służy zbawieniu ludzkości i świata. Człowiek staje się odbiorcą Bożej łaski, przekazując je całemu stworzeniu.

Teologia dialogu dostarcza metodyki badaniom teologicznym, które mają wymiar historiozbawczy. Jej specyfika koncentruje się na kwestii eklezjologicznej, gdzie Kościół jawi się jako wspólnota teandryczna, funkcjonująca w dwóch wymiarach (wertyczny i horyzontalny) oraz kierunkach (globalny i międzypokolewny).

Książka Katarzyny Parzych-Blakiewicz to kompendium wiedzy z zakresu teologii dialogu. Jest to publikacja wartościowa nie tylko pod względem teoretycznym (naukowym), ale także praktycznym (cenne wskazówki dotyczące prowadzenia dialogu). Można ją polecić filozofom, teologom, duszpasterzom oraz wszystkim, którzy podejmują dialog na różnych płaszczyznach.